

Kulturutskottets yttrande 2024/25:KrU2y

Stärkta skolbibliotek

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har gett kulturutskottet tillfälle att senast den 24 oktober 2024 yttra sig över proposition 2023/24:164 Stärkta skolbibliotek och de följdmotioner som väckts med anledning av propositionen i de delar som berör kulturutskottets beredningsområde.

Kulturutskottet har beslutat att yttra sig över propositionen och begränsar sitt yttrande till de delar som rör utskottets beredningsområde, dvs. de föreslagna bestämmelserna i relation till bibliotekslagen samt vikten av tillgång till litteratur för barn och unga och vikten av att barn och unga läser.

Utifrån de utgångspunkter som kulturutskottet har att beakta anser utskottet att utbildningsutskottet bör tillstyrka regeringens förslag och avstyrka motionerna i motsvarande delar.

I yttrandet finns två avvikande meningar (V, C).

Utskottets överväganden

Propositionen

Propositionen innehåller i huvudsak förslag till ändringar i skollagen (2010:800) som syftar till att stärka elevers tillgång till ändamålsenliga skolbibliotek. Ändringarna innebär i huvudsak följande. Det ska definieras vad som avses med skolbibliotek och dess ändamål ska tydliggöras. Med skolbibliotek ska avses en samlad, gemensam och ordnad verksamhet med ett allsidigt och målgruppsanpassat utbud av analoga och digitala medier som ställs till lärarnas och elevernas förfogande för att användas som en resurs i undervisningen. Utöver de ändamål som anges i bibliotekslagen (2013:801) ska ett skolbibliotek främja elevernas läsande och medie- och informationskunnighet. Vidare ska varje huvudman i en biblioteksplan bl.a. precisera hur ändamålet med skolbiblioteksverksamheten ska uppnås.

Elever i förskoleklassen, grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan ska som huvudregel ha tillgång till ett skolbibliotek på den egna skolenheten. Om det finns särskilda skäl, kan skolbiblioteket i stället få tillhandahållas på en annan skolenhet eller på ett folkbibliotek. Skolbiblioteken ska vara bemannade i sådan utsträckning att ändamålen med skolbibliotek uppnås. Varje huvudman ska sträva efter att för skolbiblioteksverksamheten anställa personal som i första hand har en examen från en högskoleutbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap eller i andra hand en examen från en annan relevant högskoleutbildning.

Den föreslagna ändringen i bibliotekslagens 10 § (2013:801) är en följdändring och innehåller endast en upplysning om att det i skollagen finns ytterligare bestämmelser om skolbibliotek. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2025.

Motionerna

Daniel Riazat m.fl. (V) anför i kommittémotion 2024/25:331 yrkande 1 att lagregleringen av särskilda skäl för entreprenad bör följas upp i en utvärdering av lagförslaget ett år efter ikraftträdandet. I samma motion yrkande 2 framför motionärerna att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att varje huvudman i skolbiblioteksverksamheten ska anställa personal som i första hand har en examen från en högskoleutbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap eller i andra hand en examen från en annan relevant högskoleutbildning.

I kommittémotion 2024/25:575 yrkande 1 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C) framförs att det behövs förtydligande om vilka skolenheter som anses vara föremål för särskilda skäl att erbjuda en mer flexibel skolbiblioteks-

verksamhet. I samma motion yrkande 2 framhålls att det bör upprättas tydliga ramar för vilka sanktionsmöjligheter som kan riktas mot skolor som inte lever upp till regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800) och regeringens förslag till lag om ändring i bibliotekslagen (2013:801). I motionens yrkande 3 begär motionärerna att det ska genomföras en uppföljning av vilka konsekvenser regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800) och regeringens förslag till lag om ändring i bibliotekslagen (2013:801) får för huvudmännens respektive skolenheternas ekonomi.

Bakgrund

En särskild bestämmelse om skolbibliotek infördes i skollagen (2010:800) genom lagstiftningsärendet En ny skollag (prop. 2009/10:165, bet. 2009/10:UbU21, rskr. 2009/10:370). I skollagen föreskrivs att eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek (2 kap. 36 §). Lagen trädde i kraft den 1 juli 2011.

Regeringen framhöll i propositionen skolbibliotekens viktiga roll för att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen och ansåg det därför motiverat med en egen bestämmelse om skolbibliotek i skollagen. Med skolbibliotek avsågs en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande (prop. 2009/10:165 s. 284).

Regeringen framförde vidare att även elever i grundsärskolan, specialskolan och sameskolan ska omfattas av bestämmelsen, liksom fristående huvudmän. I propositionen anförde regeringen att de allra flesta skolor i samtliga skolformer redan hade tillgång till skolbibliotek på ett eller annat sätt och att tillgången till skolbibliotek måste kunna ordnas på olika sätt beroende på de lokala förhållandena vid varje skola. En liten skola på landsbygden kan ha behov av andra lösningar än en större skola i en stor stad. Därför måste anordnandet av skolbibliotek kunna se olika ut utifrån behov och förutsättningar. Regeringen föreslog därför att eleverna skulle ha tillgång till skolbibliotek men att organiseringen av skolbiblioteksverksamheten skulle vara flexibel. I propositionen framfördes vidare att regeringens förslag borde beaktas vid den kommande översynen av bibliotekslagen.

Litteraturutredningen lämnade i september 2012 sitt slutbetänkande Läsandets kultur (SOU 2012:65) där man efterfrågade regler som skulle tydliggöra att samtliga elever borde ha tillgång till skolbibliotekarier. Propositionen Läs för livet (2013/14:3) behandlades av kulturutskottet i betänkande 2013/14:KrU2.

I en tidigare översyn av bibliotekslagen förtydligades i enlighet med skollagens bestämmelse vilka skolbibliotek som respektive huvudman

ansvarar för (prop. 2012/13:147). Enskilda huvudmän inom skolväsendet har i enlighet med 2 kap. 36 § skollagen ett självständigt ansvar för att deras elever har tillgång till skolbibliotek. Kommunerna kan därför inte ha något ansvar enligt skollagen för att så sker, utan ansvarar endast för sina egna elevers tillgång till skolbibliotek.

I propositionen föreslog regeringen vidare att det i bibliotekslagen skulle finnas en hänvisning till bestämmelsen i 10 § i skollagen som föreskriver att eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek. Regeringen ansåg att det inte var lämpligt att, så som flera remissinstanser förordat, inom ramen för bibliotekslagen närmare reglera krav på vare sig skolbibliotekens verksamhet eller bemanning.

Kulturutskottet konstaterade i sitt betänkande 2013/14:KrU2 bl.a. att regeringen i propositionen hänvisat till förarbetena till skollagen när det gäller bibliotekens organisering och att avsikten med bestämmelsen var att i bibliotekslagen införa en hänvisning till skollagen. Utskottet anförde vidare:

Det är utskottets bestämda uppfattning att det är i skollagen, och inte i bibliotekslagen, som bestämmelserna om skolors uppgifter och skyldigheter i första hand ska regleras. Skollagens bestämmelse om skolbibliotek bör dock återges i bibliotekslagen. Utskottet anser, i likhet med regeringen, att det inte är lämpligt att, så som motionärerna förordar, inom ramen för bibliotekslagen närmare reglera krav på vare sig skolbibliotekens verksamhet eller bemanning. Kulturutskottet välkomnar också att propositionens förslag tydliggör att såväl offentliga som enskilda huvudmän inom skolväsendet självständigt ansvarar för skolbibliotek.

Vidare kan nämnas att bibliotekslagen innehåller en bestämmelse om biblioteksplaner. Bibliotekslagen innehåller dock inte bestämmelser om bibliotekens organisation som t.ex. bemanning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis understryka vikten av att ge alla barn och unga likvärdiga förutsättningar att ta del av litteratur. Att stimulera och uppmuntra barn och ungas läsning och att skapa ett läsintresse är grundläggande för en god läsförmåga. En god läsförmåga är viktigt för att kunna ta del av och påverka det samhälle vi lever i. Utskottet ser positivt på att det i skollagen definieras vad som avses med skolbibliotek och att ändamålet med skolbibliotek, att främja elevernas läsande och medie- och informations-kunnighet, tydliggörs.

Kulturutskottet anser således att utbildningsutskottet bör föreslå att riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i skollagen och bibliotekslagen och avstyrker motionsyrkandena i de delar de berör kulturutskottets beredningsområde.

Stockholm den 24 oktober 2024

På kulturutskottets vägnar

Mats Berglund

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Mats Berglund (MP), Robert Hannah (L), Alexander Christiansson (SD), Lawen Redar (S), Kristina Axén Olin (M), Jonas Andersson (SD), Azadeh Rojhan (S), Emma Ahlström Köster (M), Ewa Pihl Krabbe (S), Peter Ollén (M), Vasiliki Tsouplaki (V), Roland Utbult (KD), Catarina Deremar (C), Louise Thunström (S) och Anna Vikström (S).

Avvikande meningar

1. Stärkta skolbibliotek (V)

Vasiliki Tsouplaki (V) anför:

Vänsterpartiet har länge förespråkat en skärpt reglering för att garantera att alla elever har tillgång till ett skolbibliotek. Det fanns länge en möjlighet för vinstdrivande aktörer att spara pengar genom att inte tillhandahålla ett funktionellt skolbibliotek och det kändes viktigt att motverka. Tyvärr räckte inte den ändring som gjordes i skollagen 2010. Vi ser att bemannade skolbibliotek är en värdefull resurs för både läsfrämjande arbete och kunskapsinläring och välkomnar huvuddragen i regeringens proposition. Vi anför i vår kommittémotion 2024/25:331 att lagregleringen av särskilda skäl för entreprenad bör följas upp i en utvärdering ett år efter ikraftträdandet och att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att varje huvudman i skolbiblioteksverksamheten ska anställa personal som i första hand har en examen från en högskoleutbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap eller i andra hand en examen från en annan relevant högskoleutbildning. Jag vill därför i de delar av motionen som rör kulturutskottets ansvarsområde ställa mig bakom dessa yrkanden.

2. Stärkta skolbibliotek (C)

Catarina Deremar (C) anför:

Forskning visar att elever som har tillgång till välfungerande skolbibliotek ofta presterar bättre i skolan, inte bara i läsning utan även i andra ämnen som samhällskunskap och naturvetenskap. Skolbibliotek bidrar också till att främja informationssökning och kritiskt tänkande, vilka är viktiga färdigheter i dagens informationssamhälle. Biblioteken kan dessutom fungera som en trygg plats där elever kan utforska nya idéer och utveckla en djupare förståelse för litteratur och kultur. Mot bakgrund av detta välkomnar jag regeringens ambition att stärka tillgången till ändamålsenliga och bemannade skolbibliotek. Centerpartiet eftersöker dock flera förtydliganden för vad som kan anses vara särskilda skäl att erbjuda en mer flexibel skolbiblioteksverksamhet och vilka sanktionsmöjligheter som exempelvis Skolinspektionen har möjlighet att rikta mot de skolor som inte efterlever de krav som presenteras i propositionen. Vidare anser Centerpartiet att det behöver genomföras en kartläggning över vilka konsekvenser de föreslagna lagändringarna får för huvudmännen respektive skolenheternas ekonomi.

Jag anser att utbildningsutskottet bör tillstyrka kommittémotion 2024/25:575 (C) i de delar de berör kulturutskottets ansvarsområde.